

Konsultat Kombëtare me shoqërinë civile lidhur me iniciativën KOMRA

Mali i Zi, Podgoricë

18 maj 2009

Konsultat i organizoi organizata joqeveritare Institut Alternativa. Në diskutime morën pjesë 28 përfaqësues të sektorit civil të Malit të Zi. Fjalët hyrëse i paraqitën Tea Gorjanc-Prelevic (Veprimi për të Drejtat Njerëzore, Mali i Zi), Stevo Muk (Institut Alternativa, Mali i Zi) i Aleksandar Trifunovic (Projekti Mediatik Buka, BH). Artikujt u publikuan në Vjesti dhe në Evropa e Lirë.

Komisioni i ardhshëm duhet të ketë karakter rajonal.

Për shkak se konflikti ka filluar në një shtet, të cilën të gjithë e njohim si Jugosllavi, e ka përfunduar në disa shtete të cilat janë krijuar nga territoret e saja, konflikti nuk ka qenë i përqendruar në shtete të caktuara, brenda kufijve. Ai shpesh i kalon kufijtë dhe për këtë konsiderojmë se mënyra më efikase për vërtetimin e fakteve mbi krimet të cilat sipas rregullit dhe shumë shpesh kanë qenë përtej kufirit është pikërisht një trup i tillë rajonal.

Deklaratë: Tea Gorjanc-Prelevic, Veprimi për të Drejtat Njerëzore, Mali i Zi, Konsultat Kombëtare me Shoqërinë Civile, Podgoricë, Mali i Zi, 18 maj 2009.

Do të kemi opstrukcione maksimale në Mal të Zi. Zgjidhja është pikërisht, që të gjithë ne në këtë përbërje dhe në nivel rajonal, të gjejmë mekanizma të cilët do të mundësonin që ky tregim të hapet. Pa hapjen e këtij tregimi, nuk dua të them pa pajtim, nuk ka normalizim të marrëdhëniesh ndërmjet popujve dhe shteteve të cilat deri më tani kanë luftuar.

Deklaratë: Radan Nikolic, Shoqata e Luftëtarëve të Luftërave të 1990-ve, Mali i Zi, Konsultat Kombëtare me Shoqërinë Civile, Podgoricë, Mali i Zi, 18 maj 2009.

Mua, personalisht më duket i papranueshëm modeli i komisioneve kombëtare, po komisionet kanë përfaqësuesit e tyre. Ne i kemi pasur këto tani. Mali i Zi ka pasur Komisionin për personat e zhdukur. Ky Komision ka përfaqësuesit e vet në nivelin rajonal. Mirëpo, ata fare nuk marrin pjesë dhe në këtë mënyrë nuk dëgjohet zëri i Malit të Zi, respektivisht i familjeve të personave të zhdukur. Prandaj, kjo thjesht duhet të jetë diçka në nivel rajonal.

Deklaratë: Radan Nikolic, Shoqata e Luftëtarëve të Luftërave të 1990'ave, Mali i Zi, Konsultat Kombëtare me Shoqërinë Civile, Podgoricë, Mali i Zi, 18 maj 2009.

Është i nevojshëm themelimi i komisioneve kombëtare, të cilat më vonë do të bashkëpunonin me komisionet rajonale.

Mendoj se kjo është e vështirë që fillimisht të the- melohet në nivel rajonal, por duhet të punohet në të gjitha shtetet veç e veç, duke formuar komisione apo qendra hulumtuese (...)mirëpo në fund, gjith- sesi do të formësohet njëfarë Komisioni Rajonal dhe raporti.

Deklaratë: Mirsad Rastoder, revista Forum, Mali i Zi, Konsultat Kombëtare me Shoqërinë Civile, Podgoricë, Mali i Zi, 18 maj 2009.

Secili vend duhet ta ketë modelin e vet për shkak se secili nga vendet e përfshira ka specifikat e veta dhe mendoj se nuk ekziston një model i cili do të ishte ideal për secilin vend. (...) Definitivisht nuk duhet që në fillim të ekzistoj Komisioni Rajonal, i cili do të ishte mbi komisionet tjera, por që përfaqësuesit e komisioneve në nivelin kombëtar të jenë përfaqësues të Komisionit Rajonal.

Deklaratë: Bosko Nenezic, Qendra për Monitorim, Mali i Zi, Konsultat Kombëtare me Shoqërinë Civile, Podgoricë, Mali i Zi, 18 maj 2009.

Është i nevojshëm inkuadrimi i organizatave të luftës në punën e Komisionit të ardhshëm. Pjesëmarrësit në krime do të mund t'i ndihmo- nin KOMRA në identifikimin e kriminelëve.

Luftëtarët do të jenë këtu, e jam i sigurt edhe orga- nizatat e luftës, nga të gjitha republikat e RSFJ janë opstrukcioni më i vogël. Mund të ju them që shumë shpejt kemi gjetur gjuhën e përbashkët, sikur lufta të mos ketë ndodhur fare. Ne nuk jemi luftëtarë, ne jemi ushtarë, që do të thotë kemi përmbushur njëfarë obligimi ushtarak, ndërsa kanë luftuar politikat. Pastaj ka ndodhur pajtimi i këtyre poli- tik bërësve.

Deklaratë: Radan Nikolić, Shoqata e Luftëtarëve të Luftërave të 1990'ave, Mali i Zi, Konsultat Kombëtare me Shoqërinë Civile, Podgoricë, Mali i Zi, 18 maj 2009.

Mendoj se ka njerëz të cilët kanë marrë pjesë në këto krime , të cilët janë ose viktimat ose autor, dhe mendoj se do të pranonin që këto dëshmitë e tyre ti ndanin me ndonjërin. KOMRA mund të krijoj një lloj kontakti, një lidhje telefonike, e cila do të ishte nën mbrojtje, për shkak se e dimë se këta njerëz sigurisht do të ishin në rrezik të drejtpërdrejtë në rast se fillojnë të flasin, mirëpo ata do të mund të na qonin deri te të zhdukurit, të na thonë "këtu dhe këtu kam marrë pjesë me njësinë time". Shikoni se çka ka ndodhur, si kemi arritur deri te incizimi i Shkorpionëve.

Deklaratë: Sonja Radosevic, gazetarë e lirë nga Mali i Zi, Kon- sultat Kombëtare me Shoqërinë Civile, Podgoricë, Mali i Zi, 18 maj 2009.

Është e nevojshme që të sigurohet përkrahja e institucioneve ndërkombëtare për themelimin e KOMRA, sidomos e Komisionit Evropian.

Komisioni Evropian do të ishte ai faktor ndërkom- bëtar të cilit duhet ti drejtohem, përmes KOMRA, për çdo lloj përkrahje, nga ajo financiare, e cila natyrisht se do të ishte e rëndësishme deri te ajo e cila është më e rëndësishmja, e ajo është përkrahja politike që ato vende të Ballkanit perëndimor të cilat nuk janë të gatshme të hyjnë në këtë proces të shtyhen, qoftë me shkop, qoftë me karroët, që në masë më të madhe dhe në mënyrë më transparente të sillen ndaj të gjithë procesit.

Deklaratë: Momcilo Radulovic, Lëvizja Evropiane, Mali i Zi, Konsultat Kombëtare me Shoqërinë Civile, Podgoricë, Mali i Zi, 18 maj 2009.

KOMRA duhet të merret me rolin e mediave në luftërat e të nëntëdhjetave. Media duhet marrë përgjegjësinë për rivendosjen e vlerave evropiane në shoqëritë post-jugosllave.

Për mua si qytetar është shumë i rëndësishëm përcaktimi i drejtë i kriterëve për këto fakte dhe urdhërdhënësit e këtyre krimeve, jo ekzekutuesit e thjeshtë po urdhëruesit. Dhe ata të cilët kanë krijuar mendimin publik. (...) Për këtë ka materiale të ruajtura, edhe pse në mënyrë të vazhdueshme është shkatërruar, roli i medias dhe gazetarëve në krijimin e fashizmit në Malit të Zi. Mendoj se këtu KOMRA do të mundte të vijë më së shpejti deri te faktet.

Deklaratë: Omer Sarkic nga Mali i Zi, Konsultat Kombëtare me

Shoqërinë Civile, Podgoricë, Mali i Zi, 18 maj 2009.

Krahas asaj pjese që merret me viktimat, konsideroj se është gjithashtu me rëndësi të merremi edhe me mediat, si të tilla, me rolin e tyre në të nëntëdhjetat, posaçërisht me ata përfaqësues të medias të cilët ende e kryejnë këtë punë (...) Për fat të keq, ata nuk kanë dhënë përgjegjësi ligjore, për çka unë pajtohem dhe do të ishte punë e KOMRA që të merret me shkrimet dhe paraqitjet e tyre, raportimet nga fillimi i viteve të nëntëdhjetave, që bile në njëfarë mënyre të zgjidhet kategorizimi profesional dhe moral i punës së tyre.

Deklaratë: Momcilo Radulovic, Lëvizja Evropiane, Mali i Zi, Konsultat Kombëtare me Shoqërinë Civile, Podgoricë, Mali i Zi, 18 maj 2009. bartë përgjegjësi të posaçme. Ai ka ndikuar në atë që dikush e quajti fashistizim të shoqërisë malazeze gjatë viteve të nëntëdhjetave. Ai tani duhet të bartë barrë të posaçme në procesin e de-fashistizimit, respektivisht të rivendosjes së disa vlerave evropiane.

Deklaratë: Daliborka Uljarevic, Qendra për Arsimim Qytetar, Mali i Zi, Konsultat Kombëtare me Shoqërinë Civile, Podgoricë, Mali i Zi, 18 maj 2009.

Anëtarët e Komisionit duhet të jenë në proporcion me përfaqësimin kombëtar në rajon, duke pasqyruar edhe barazinë gjinore. Ata duhet të jenë njerëz të guximshëm. Është parashtruar edhe pyetja nëse për këtë punë duhet të paguhet.

Keni pasqyruar që nëse ai Komision kushtimisht përbëhet nga njëqind anëtarë, aty do të gjenden 42 malazez (apo malazeze), 32 serb (apo serbe) dhe 17 boshnjak/mysliman, një kroat (apo kroate), të kemi kujdes edhe për barazinë e vendlindjes, dhe të jenë përfundimisht pesë deri shtatë Shqiptar në atë Komision. Nëse ky Komision nuk i ka njëqind anëtar, atëherë sipas përqindjes.

Deklaratë: Gojko Raicevic, Portali i Internetit www.in4s.net, Mali i Zi, Konsultat Kombëtare me Shoqërinë Civile, Podgoricë, Mali i Zi, 18 maj 2009.

Ajo duhet të përbëhet, para së gjithash nga njerëz të guximshëm të cilët do të hulumtojnë pa atë presionin të cilin sipas të gjitha gjasave do ta kenë. (...) Më së miri do të ishte që ai dikush të jetë nga

organizatat joqeveritare, të cilat do ti shtynjë, do ti pyesin deri ku kanë arritur, dhe publikisht të tregojnë se çka kanë zbuluar, çfarë faktesh janë këto dhe çfarë dokumentacioni kanë mbledhur. Mua më duket se kjo do të jetë puna më e vështirë.

Deklaratë: Ljiljana Raicevic, Shtëpia e Sigurt për Gra, Mali i Zi, Konsultat Kombëtare me Shoqërinë Civile, Podgoricë, Mali i Zi, 18 maj 2009.

Si të motivohen njerëzit më të mirë që të kyçen në këtë punë? A do të thotë kjo se duhet të kemi Komision profesional (...) Për shkak se këta njerëz nuk janë rastësisht individ të shquar, kjo do të thotë se këta njerëz duhet ta lënë anash punën dhe profesionin e tyre për tu marrë me këtë çështje, e cila ndoshta nuk është më pak e rëndësishme se sa puna e tyre, mirëpo gjithsesi është punë e re, apo punë tjetër.

Deklaratë: Bosko Nenezic, Qendra për Monitorim, Mali i Zi, Konsultat Kombëtare me Shoqërinë Civile, Podgoricë, Mali i Zi, 18 maj 2009.

Dëshmitë publike janë më të rëndësishmet për punën e KOMRA.

Mendoj që dëshmia publike është një nga ngjarjet më të rëndësishme. E di që njerëzit të cilët do ta dëgjonin këtë marrje në pyetje publike përmes shërbimit publik i cili mbulon më së miri territorin e Malit të Zi. Ndoshta do të dëshironin ta thonë pjesën tyre të së vërtetës, dëshmitë e tyre dhe ndjenjat e tyre për ato tmerre të luftës, të cilat nuk kanë kujt t'ia tregojnë dhe të cilëve në një masë të madhe dyert e kufijve të shteteve fqinje u janë mbyllur. (...) Ende është herët, mirëpo do të ishte efikase dhe do të shtynte edhe njerëzit e tjerë, sepse gjithmonë kur keni dikë i cili futet i pari dhe dëshmon publikisht, thonë: "Ja, ai mbijetoi, mundem edhe unë, unë kam edhe më shumë për të thënë".

Deklaratë: Ljiljana Raicevic, Shtëpia e Sigurtë për Gra, Mali i Zi, Konsultat Kombëtare me Shoqërinë Civile, Podgoricë, Mali i Zi, 18 maj 2009.

Është me rëndësi të vërtetohet fati i të gjithë personave të zhdukur.

Ajo në çka kisha vënë theks të veçantë është çështja e personave të zhdukur. Vërtet, nuk ka asgjë më humane dhe asgjë më të nevojshme se sa të gjendet varri i secilës viktimë të luftës. Do të thotë, të gjitha viktimat e luftës janë viktima, viktimat nuk kanë as përkatësi kombëtare.

Deklaratë: Radan Nikolic, Shoqata e Luftëtarëve të Luftërave të 1990's, Mali i Zi, Konsultat Kombëtare me Shoqërinë Civile, Podgoricë, Mali i Zi, 18 maj 2009.

Është e nevojshme përkrahja për themelimin e parqeve përkujtimore për viktimat.

Këtu pres nga ju, që zëshëm të përkrahni iniciativën e rregullimit të parkut përkujtimor për viktimat e krimeve nga viti 1991 deri në 2001, i cili sipas propozimit të Forumit Boshnjak do të gjendej në vendin e parkut Pobrezje, me qëllim që në këtë vend në njëfarë mënyre t'iu përkulemi trupave të gjitha viktimave dhe ti japim rast familjeve dhe të gjithë njerëzve të tregojnë, apo në njëfarë mënyre ta rishqyrtojnë ndërgjegjen e tyre.

Deklaratë: Mirsad Rastoder, revista Forum, Mali i Zi, Konsultat Kombëtare me Shoqërinë Civile, Podgoricë, Mali i Zi, 18 maj 2009.